

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА “ВЕРІТАС ПРОТИ УКРАЇНИ”

(Заява № 39157/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

13 листопада 2008 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції.
Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Верітас проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. Райт Маруст (Rait Maruste), Голова,
п. Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
п. Володимир Буткевич (Volodymyr Butkevych),
пані Ренате Ягер (Renate Jaeger),
п. Марк Віллігер (Mark Villiger),
пані Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva), судді,
та пані Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), Секретар секції,
після обговорення за зачиненими дверима 18 листопада 2008 року,
вносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена за заявою (№ 39157/02), поданою до Суду 30 вересня 2002 року юридичною особою України, компанією «Верітас» (далі — заявник), відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція).
2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Ю. Зайцевим, Міністерство юстиції.
3. 11 вересня 2007 року Суд вирішив направити заяву Уряду. Він також вирішив розглядати питання щодо суті заяви та її прийнятності одночасно (пункт 3 статті 29 Конвенції).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявник зареєстрований у місті Дніпропетровськ.
5. 22 серпня 2001 року заявник звернувся до господарського суду Дніпропетровської області з позовом до комерційного банку П. (далі — банк) про відшкодування шкоди, завданої внаслідок того, що банк не списав грошову суму з рахунку третьої сторони, С., у ході виконавчого провадження щодо цієї особи.
6. 13 вересня 2001 року суд ухвалив рішення, в якому у задоволенні позовних вимог заявнику відмовив. 6 листопада 2001 року апеляційний господарський суд Дніпропетровської області відмовив у задоволенні апеляційної скарги заявника та залишив без змін рішення суду першої інстанції.
7. 18 лютого 2002 року Вищий господарський суд розглянув касаційну скаргу заявника, скасував попередні рішення судів нижчих інстанцій та задовольнив позов заявника.
8. 4 червня 2002 року Верховний Суд України розглянув касаційну скаргу банку, скасував постанову Вищого господарського суду, оскільки його висновки були необґрунтованими та помилковими. Суд залишив у силі судові рішення суду першої та апеляційної інстанцій.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Конституція України від 1996 року
9. Відповідні положення передбачають:

С т а т т я 6

«Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України».

Стаття 124

«Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції»

Стаття 125

«Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України».

Стаття 147

«Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України».

2. Господарський процесуальний кодекс

10. Стаття 111618 Господарського процесуального кодексу (в редакції, чинній на той час) передбачала таке:

Розділ XII-2

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

Стаття 1116-18.

Повноваження Верховного Суду України при перегляді у касаційному порядку постанов Вищого господарського суду України

«Верховний Суд України за результатами розгляду касаційної скарги, касаційного подання Генерального прокурора України на постанову Вищого господарського суду України має право:

- 1) залишити постанову без змін, а скаргу (подання) без задоволення;
- 2) скасувати постанову і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції;
- 3) скасувати постанову і припинити провадження у справі».

11. Інше відповідне національне законодавство викладене у справі «Сокурєнко та Стригун» (див. рішення у справі «Сокурєнко та Стригун проти України» (Sokurenko and Strigun v. Ukraine), №№ 29458/04 та 29465/04, пп. 10–12, 20 липня 2006 року).

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

12. Заявник скаржився на те, що, залишивши в силі судові рішення апеляційного суду, Верховний Суд перевищив свої повноваження, тому він не може вважатись «судом, встановленим законом». У цьому зв'язку Верховний Суд порушив принцип рівності сторін, чим позбавив заявника можливості наново надати свої обґрунтування у разі, якщо б справа була направлена на новий розгляд до суду нижчої інстанції. Крім того, заявник стверджував, що Верховним Судом невірно були застосовані норми матеріального права, а також, що Верховний Суд не був безстороннім та незалежним. Заявник посилався на пункт 1 статті 6 Конвенції, який у відповідній частині передбачає таке:

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи... незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

А. Щодо прийнятності

13. Суд зазначає, що скарга, яка стосується питання, чи може Верховний Суд за обставин справи вважатись «судом, встановленим законом», не є явно необґрунтованою у світлі пункту 3 статті 35 Конвенції. Вона також не є непринятною з будь-яких інших підстав. Відповідно ця скарга має бути визнана прийнятною.

14. Суд вивчив інші скарги заявника та дійшов висновку, що, виходячи з сукупності наявних матеріалів, він не встановив в тій мірі, в якій він є повноважним вивчати заявлені скарги, жодних ознак порушення прав та свобод, гарантованих пунктом 1 статті 6 Конвенції. Таким чином, ця частина заяви є явно необґрунтованою та повинна бути відхилена відповідно до пунктів 3 та 4 статті 35 Конвенції.

В. Щодо суті

1. Доводи сторін

а. Уряд

15. Уряд посилався на окремі думки суддів у справі «Сокурєнко та Стригун проти України» (див. згадане вище рішення «Сокурєнко та Стригун проти України» (Sokurenko and Strygun v. Ukraine)). Він стверджував, що межі вимоги «встановлений законом» є значно вужчими, ніж вимога стосовно того, що суд має діяти «у відповідності із законом» або у спосіб, «передбачений законом». На думку Уряду, цей термін не може розумітись у тому сенсі, що суд для того, щоб вважатись встановленим законом, має також дотримуватись всіх вимог, передбачених національним законодавством, щодо здійснення його функцій.

16. Уряд також зазначив, що відповідно до прецедентної практики Суду не може вважатись судом в Конвенційному сенсі суд, що позбавлений компетенції «вирішувати спір», як того вимагає пункт 1 статті 6.

17. Уряд стверджував, що найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції, Верховний Суд України, має повноваження переглядати всі судові рішення у господарській справі та погоджуватись або не погоджуватись з кожним із цих рішень. Тому у справі заявника Верховний Суд, встановивши, що Вищий господарський суд припустився помилки у своєму рішенні, не мав іншого виходу, ніж згідно із законодавством повернути справу на новий розгляд до суду першої інстанції, незалежно від того, чи було рішення суду першої інстанції правильним, чи ні.

18. Уряд зазначив, що у цій справі залишення в силі рішення суду першої інстанції по суті було еквівалентним поверненню справи на новий розгляд з тією різницею, що останнє скорочує строк розгляду справи. Крім того, Уряд вказував, що новий розгляд справи за даних обставин був би суто формальним, оскільки господарські суди всіх інстанцій були б зв'язані висновками Верховного Суду щодо належного вирішення спору, які були б викладені у рішенні про направлення справи на новий розгляд згідно із статтею 1116-18 Господарського процесуального кодексу.

19. Уряд наголосив, що у цій справі Господарський процесуальний кодекс України прямо не передбачав повноважень Верховного Суду для вирішення справи заявника, тобто здійснення його основної функції, яка є невід'ємною складовою поняття «суд» за Конвенцією.

20. Уряд України наголосив, що, приймаючи рішення у справі заявника, Верховний Суд, таким чином, заповнив формальну прогалину законодавства, застосувавши положення Конвенції та принцип верховенства права, тобто діяв як «суд, встановлений законом, який

вирішить спір». Відповідно таку компетенцію Верховного Суду, яку він, як найвищий судовий орган держави, застосував у цій справі, не можна назвати специфічною, як це визначено у рішенні по справі «Сокурєнко та Стригун проти України» (Sokurenko and Strygun v. Ukraine, див. пункт 26 рішення), оскільки, діючи саме у такий спосіб, Верховний Суд у цій справі у повному обсязі забезпечив право на суд — правомірно створений, повноважний розглядати дану категорію справ,— та вирішив спір.

21. Таким чином, Уряд вважав, що право заявника на справедливий судовий розгляд, гарантоване пунктом 1 статті 6 Конвенції, не було порушено.

b. Заявник

22. Заявник стверджував, що для того, щоб бути «судом, встановленим законом», Верховний Суд повинен був діяти відповідно до правових норм, якими регулюється його компетенція щодо прийняття рішень. У цій справі Верховний Суд не мав залишати у силі судові рішення суду першої інстанції та апеляційного суду у господарських справах.

23. Заявник наголосив, що термін «встановлений законом» у статті 6 Конвенції мав на меті забезпечення того, «що судова гілка влади у демократичному суспільстві не залежить від розсуду органів виконавчої влади, проте керується законом, який приймається законодавчим органом» (див. рішення у справі «Цанд проти Австрії» (Zand v. Austria), заява № 7360/76, Commission's report від 12 жовтня 1978 року, Decisions and Reports (DR) 15, ст.ст. 70 та 80).

24. Також заявник не погодився з твердженням Уряду щодо повноваження Верховного Суду переглядати судові рішення у господарських справах усіх судів нижчих інстанцій. Заявник посилався на розділ XII Господарського процесуального кодексу, який передбачає повноваження Верховного Суду у господарських справах переглядати судові рішення Вищого господарського суду України. Таким чином, на думку заявника, очевидно, що повноваження Верховного Суду обмежені судовими рішеннями Вищого господарського суду та не включають перегляд по суті судових рішень суду першої інстанції та апеляційного суду.

25. На думку заявника, твердження Уряду про необхідність вирішити спір Верховним Судом для запобігання затримці у провадженні нехтує більш важливим фактом, що це унеможливило встановлення істини у справі, оскільки тільки суди нижчих інстанцій мають повноваження встановлювати обставини у справі.

26. Також заявник стверджував, що, перевищивши свої повноваження, визначені Господарським процесуальним кодексом, Верховний Суд не заповнив жодної прогалини у законодавстві, а серйозно порушив правові норми, намагаючись перебрати на себе функції законодавчого органу.

2. Оцінка Суду

27. У справі «Сокурєнко та Стригун проти України» (Sokurenko and Strygun v. Ukraine, див. виб ще, пункт 26) Суд зазначив, що згідно із Господарським процесуальним кодексом при перегляді постанов Вищого господарського суду Верховний Суд міг або скасувати постанову Вищого господарського суду та повернути справу на новий розгляд до нижчого суду, або ж припинити провадження у справі (див. пункт 10 вище). Натомість він залишив у силі постанову апеляційного суду, не надавши жодних аргументів щодо перевищення повноважень, і такі дії не були передбачені Господарським процесуальним кодексом. Суд дійшов висновку, що, перевищивши свої повноваження, які були чітко викладені у Господарському процесуальному кодексі, Верховний Суд не може вважатися «судом, встановленим законом» у значенні пункту 1 статті 6 Конвенції (див., згадане вище рішення у справі «Сокурєнко та Стригун проти України» (Sokurenko and Strygun v. Ukraine), пункти 26–28)).

28. Суд вважає, що у цій справі факти та правові обставини є ідентичними з тими, що вже розглядалися Судом у рішенні «Сокурєнко та Стригун проти України» (Sokurenko and

Strygun v. Ukraine, згадане вище). Суд не знаходить підстав відхилятися від своєї попередньої практики та вважає, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

29. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

30. Заявник не заявив вимог щодо справедливої сатисфакції. Відповідно Суд нічого не присуджує.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скаргу, яка стосується питання, чи може Верховний Суд за обставин справи вважатись «судом, встановленим законом», прийнятною, а іншу частину заяви — непринятною.

2. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено в письмовій формі 13 листопада 2008 року згідно з пунктами 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia WESTERDIEK)
Секретар

Райт МАРУСТ
(Rait MARUSTE)
Голова